

Edebiyat
Melike GÜNYÜZ

TARİH - EDEBİYAT İLİŞKİSİ

Tarihle edebiyat arasındaki ilişki iki türdür. Birincisi geçmişte yazılmış edebiyat metinlerinin bugün yorumlanmayı bekleyen birer tarihî belge olmaları durumu. İkincisi ise geçmişi konu alan edebiyat metinlerinin bugünün insanı tarafından kaleme alınmasıdır. Her iki durumda da bu edebiyat metinlerini hangi bakış açısı ile değerlendirirsek değerlendirelim bütün görüşlerin öznellikten sıyrılması mümkün değildir.

Örneklendirecek olursak Osmanlı dönemi kültür hayatını, sanat anlayışını, tarih bilincini, toplumsal katmanlarını hatta o dönemin bilim anlayışını kavrayabilmemiz için Divan Edebiyatı başlı başına bir kaynaktır. Biz bugünün bilim tasnifi ile kendi ontolojimizi bir kenara bırakmadan bu metinleri çözümlenmeye kalktığımızda ve bu arada o toplumun sosyolojisinden habersiz olarak sözlüklerle bu metinlere yaklaştığımızda büyük bir kolaycılıkla Divan şiirinin toplumdan kopuk elit bir şiir olduğu safatasına inanmak zorunda kalırız. Oysa tarihî metinlere yaklaşabilmek için derin bir bakış açısı, engin bir bilgi birikimi ve sağlam bir eleştirel zemine ihtiyaç vardır.

Öte yandan geçmişi kitaplara konu etme nedenimizi, toplumsal dönüşüm yaşarken kültürel mirasımızı yeniden değerlendirme ihtiyacı ile açıklayabiliriz. Tarihi bilmek ihtiyacı

–ki bunu kültürel belleğin aktarılması olarak da ifadelendirebiliriz- kabaca toplumsal olarak yapabildiklerimizi ve yapabileceklerimizi bize ve yeni nesle aktarmaya çalışmanın bir sonucudur. Benlik ve kimlik sorunu ile gelenek öğretimi arasındaki sıkı ilişkinin tarih aracılığıyla sağlandığı ileri sürülebilir. Bu süreçte edebiyat mükemmel bir araç konumundadır. Fakat karşımızda duran bir problem var: 21. yüzyılın eşliğinde modern Türkiye’de benimsenen/dayatılan/kabul edilen/var olan bir tarih ve eğitim anlayışı içinde geçmişi ve geçmişteki olayları hangi gözlük ile değerlendireceğiz? Bu gözlüğün sunduğu manzara kime göre sağlıklı bir bakış açısıdır? Bu defa da geçmişin bugüne göre ötekileştirilmesi sorunuyla karşılaşyoruz. Geçmiş bizim için, çocuklarımıza vermeye çalıştığımız değer yargılarımızla kendimizi yorumlamaya ve tanımlamaya müsait bir zemindir.

Karşımıza çıkan paradoks çok trajiktir: Kültürel benliğimizi tanımlamak için geçmişten gelen gelenekleri ve değerler sistemini bilme ve yorumlama ihtiyacı içindeyiz, fakat bu bilgiyi ve aktarımı ise şimdinin tanımları, değerleri ve bakış açısı ile yapıyoruz.

Edebiyatın kabaca işlevini göz önüne aldığımızda yazarın muhayyilesi, betimlemesi, kurguladığı dünya açısından sınırsız bir özgürlüğe sahip olduğundan hiç şüphemiz yok. Peki, o zaman geçmişi bir şekilde ken-

dine konu edindiğinde yazarın özgürlük alanında bir daralma olacak mıdır? Yazar geçmişte yaşayanları ve yaşananları dilettiği gibi kullanabilecek ise okuyucunun konumu ne olacaktır? Tarihi konu edinen bir edebiyat metnini okurken okuyucunun beklentisi ne olmalıdır? Bizim ülkemizde en azından tarihî roman kaleme alındığında kurgulanan öykünün tarihî olaylarla ne kadar örtüşüp örtüşmediği tartışma konusu yapılır. Yeni nesilde bir tarih bilinci uyandırmak için dört elle sarıldığımız tarihî romanlar eğer güdümlü bir okuma için düşünülüyorsa çoğu zaman hayal kırıklığı yaşanır ve yazarı tarihe sadakatsizlikle suçlanır.

Bu durumda belki konuyu şöyle irdelemek gerekir: Tarihi konu edinen edebiyat metni ikiye ayrılır:

1. Gençlerde tarih şuuru uyandıracak, kendilerini bilmelerine katkıda bulunacak, kendilerinin kişisel olarak farklılıklarını değil aynı zamanda kendi doğalarını tanımlarına yardımcı olacak, böylece gençlere bir yön ve hedef tayin edecek metinler.

2. Yazarın/şairin tarihten ve tarihî kahramanlardan esinlenerek kaleme aldığı, tür sınırlamasına girmeksizin (bilim kurgu, fantastik vb. türler de dâhil olmak üzere) kurgulanmış metinler. Bu ikinci tür metinleri incelerken ve eleştirirken bence kullanılması gereken tek bir ölçüt vardır: Edebîlik.